

© Паргин Г.О., Заdereцька Р.І., Галечко І.Б., 2014
 Національний університет «Львівська політехніка», Львів

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА Й ОЦІНЮВАННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ

Досліджено теоретичні аспекти та важливість управління грошовими потоками. Визначено місце оптимізації як одного з найефективніших методів управління грошовими потоками. Детально розглянуто основні етапи оптимізації, а також сучасні методи її здійснення. Виявлено вплив критеріїв оцінювання ефективності управління грошовими потоками.

На основі огляду літературних джерел, запропоновано систему аналітичних показників оцінювання ефективності управління грошовими потоками підприємства, а також окреслено перспективні напрямки подальших досліджень.

Ключові слова: управління грошовими потоками підприємства, оптимізація грошових потоків, критерії оцінювання ефективності управління грошовими потоками підприємства, система аналітичних показників оцінювання ефективності управління грошовими потоками підприємства.

Постановка проблеми. Сучасний стан світової економіки характеризується надзвичайною мінливістю, яка зумовлена швидкими змінами зовнішнього середовища функціонування суб'єктів господарювання та розвитком фінансового ринку. За таких умов стабільність фінансового стану підприємств суттєво залежить від їх заощаджень, формування оптимального обсягу резерву ліквідності та ефективності управління грошовими потоками. Неефективна політика підприємства у сфері управління грошовими потоками може призвести до непередбачуваних негативних наслідків, зокрема, втрати платоспроможності, ліквідності та прибутковості. Виходячи з вище викладеного, треба відзначити, що оптимізація руху грошових коштів та оцінювання її ефективності є необхідною умовою підтримання життєздатності та фінансової стабільності підприємств на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика оптимізації грошових потоків набула особливої популярності у колах вітчизняних та зарубіжних вчених в останні роки. Зокрема, питання сутності та методики оптимізації грошових потоків досліджували провідні вітчизняні і зарубіжні науковці, серед яких доцільно виділити: І. О. Бланка [1], Л. О. Лігоненко [2], С. І. Надточій [3], А. М. Поддєрьогіна [4], О. В. Єрмошкіна [5], І. Й. Яремка [6] та інших.

Виділення не розв'язаних раніше частин загальної проблеми. Здійснивши аналіз публікацій, треба відзначити, що низка розроблених авторами методик і підходів до аналізу оптимізації та оцінювання руху грошових потоків відображає тільки окремі аспекти цього питання. Зокрема, потребує подальших досліджень питання оцінювання ефективності процесів управління грошовими потоками підприємств з урахуванням особливостей їх діяльності на ринку.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності та важливості процесів управління грошовими потоками підприємства, а також формування системи показників оцінювання їх ефективності.

Викладення основного матеріалу. Щоб

поліпшити фінансовий результат діяльності підприємства та його конкурентну позицію на ринку, необхідно застосовувати сучасні методи управління грошовими потоками, зокрема оптимізацію грошових потоків. Оптимізація грошових потоків – найважливіше та найскладніше завдання, яке потребує вирішення у процесі фінансового менеджменту. Оптимальна структура грошових потоків зумовлює таке співвідношення у використанні власних і залучених коштів, за якого забезпечується найефективніша пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності й коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства та максимізується його ринкова вартість. У процесі оптимізації грошових потоків необхідно враховувати основні особливості кожного елемента їхнього складу.

Необхідність ефективного управління на основі оптимізації грошових потоків підприємства визначається такими положеннями:

- грошові потоки обслуговують господарську діяльність практично в усіх її аспектах;

- ефективне управління грошовими потоками забезпечує фінансову рівновагу підприємства у процесі його стратегічного економічного розвитку, який суттєво залежить від різноманітності грошових потоків та їх синхронізації у часі і за обсягами;

- завдяки ефективному управлінню грошовими потоками зменшується потреба суб'єкта господарювання у позиковому капіталі, що позитивно впливає на структуру сукупного капіталу і сприяє зменшенню його залежності від зовнішніх джерел фінансування;

- ефективне управління грошовими потоками є суттєвим важелем у забезпеченні прискорення обороту капіталу підприємства та забезпечує зниження ризику його неплатоспроможності, а отже, і банкрутства;

- ефективне управління грошовими потоками сприяє формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення реальних та фінансових інвестицій, що є джерелом зростання прибутку підприємства, а також забезпечує

підвищення рівня його ліквідності [7, с. 164].

Процес оптимізації грошових потоків має ґрунтуватися на відповідних принципах, які забезпечують: збалансованість, ефективність і ліквідність цих грошових потоків, а також інформативну достовірність отриманих даних. Зважаючи на те, що оптимізація грошових потоків

є тривалим процесом, основна мета якого виявлення рівня достатності формування грошових коштів, ефективності їх використання, збалансованості надходження та витрат грошових коштів за обсягом та у часі, доцільно її проводити у кілька етапів, які представлено на рис. 1.

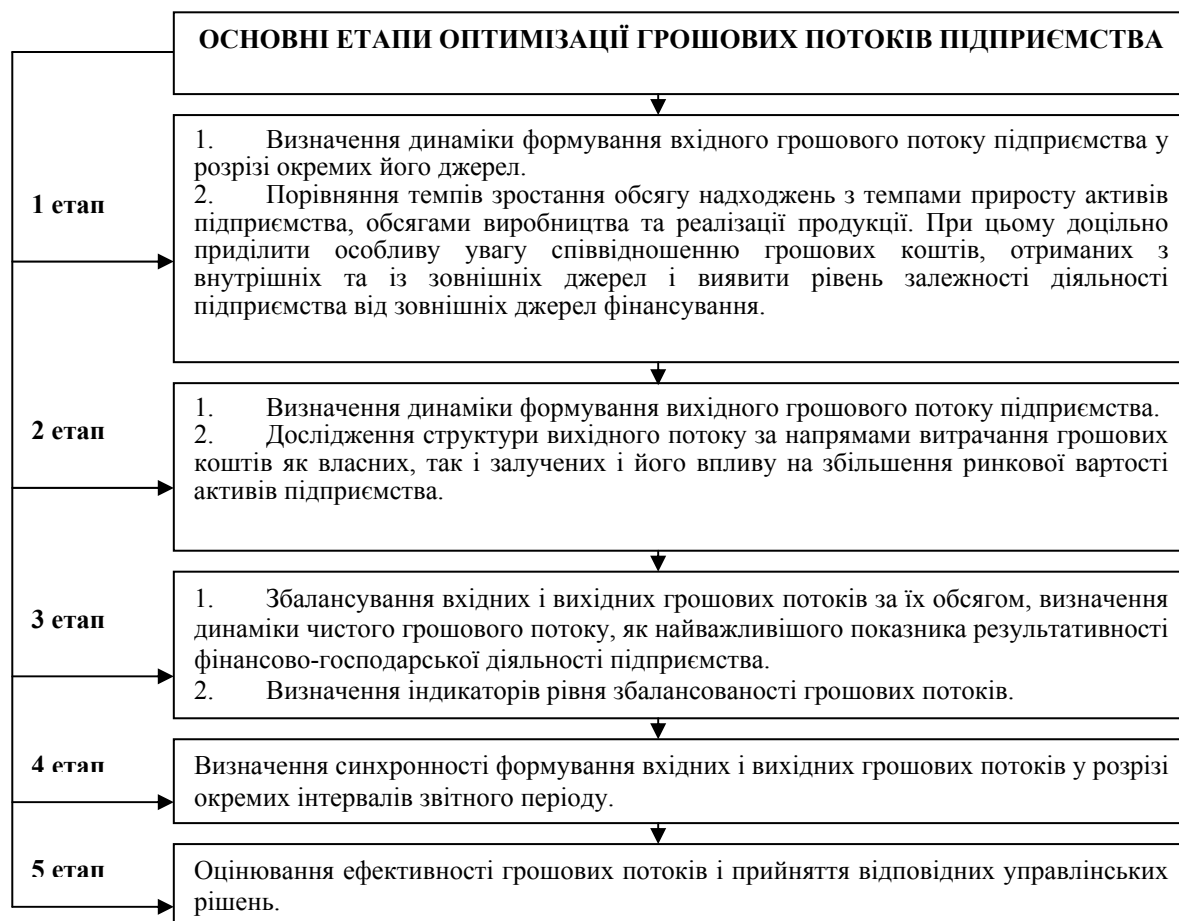

Рис. 1. Основні етапи оптимізації грошових потоків підприємства*

* Розроблено на основі джерел [1, 4].

Проаналізувавши та систематизувавши публікації авторів, треба відзначити, що виділяють три основних групи методів оптимізації грошових потоків:

– методи оптимізації за обсягами: залучення стратегічних інвесторів з метою збільшення обсягу власного капіталу, проведення додаткової емісії акцій, залучення пільгових кредитів, продаж частини фінансових інвестиційних інструментів і здавання в оренду обладнання, будівель, які не використовуються, тощо;

– методи оптимізації в часі: розроблення графіків податкових платежів, закупівлі сировини, матеріалів та врівноваження їх з термінами реалізації продукції, встановлення порядку здійснення розрахункових операцій;

– методи максимізації чистого грошового потоку на основі підвищення ефективності використання ресурсів і вдосконалення амортизаційної політики, оптимізації податкового навантаження тощо [4, 5, 8].

У процесі управління грошовими потоками, об'єктами оптимізації є дефіцитні та надлишкові

грошові потоки, наявність яких пов'язана з певними негативними наслідками для підприємства. Зокрема, негативні наслідки дефіцитного грошового потоку проявляються у зниженні ліквідності і платоспроможності підприємства, зростанні прострочених короткострокових та довгострокових зовнішніх зобов'язань, збільшенні обсягу боргу, зростанні тривалості фінансового циклу, і в кінцевому результаті – зниженні рентабельності використання власного капіталу і активів підприємства.

Негативні наслідки надлишкового грошового потоку проявляються у втраті вартості грошових коштів, які тимчасово не використовуються у виробничому процесі унаслідок інфляційних процесів, втраті потенційного доходу від невикористання грошових активів у сфері короткострокового інвестування у фінансові активи, що також негативно відображається на рівні рентабельності активів і власного капіталу підприємства. Отже, необхідно запроваджувати відповідні методи оптимізації як дефіцитного, так і

надлишкового грошового потоку підприємства, обсяги яких залежать від періоду діяльності підприємства, характеру дефіцитності грошового потоку тощо.

Збалансованості дефіцитного грошового потоку у короткостроковому періоді можна досягти за рахунок використання «Системи прискорення – уповільнення платіжного обороту» [9, с. 48]. Сутність цієї системи полягає у розробці заходів щодо прискореного залучення вхідних грошових потоків і уповільнення їх виплат. У довготерміновому періоді треба реалізувати заходи щодо зростання обсягу вхідного та зниження вихідного грошових потоків.

Особливим методом оптимізації грошових потоків в часі є їх вирівнювання на основі згладжування обсягів грошових потоків у окремі інтервали періоду та синхронізації шляхом підвищення рівня кореляції обсягів вхідного та вихідного грошових потоків. Вирівнювання дає змогу частково усунути сезонні та циклічні відмінності у формуванні як вхідних, так і вихідних грошових потоків за рахунок оптимізації середніх залишків грошових коштів та підвищення рівня абсолютної ліквідності. Результати цього методу оптимізації грошових потоків у часі оцінюють за допомогою коефіцієнта кореляції,

значення якого у процесі оптимізації має зростати.

Оптимізація грошових потоків має забезпечити ефективний розподіл платіжних засобів підприємства в динаміці з урахуванням критеріїв ефективності управління цими потоками, зокрема таких як: приріст власного капіталу підприємства за певний проміжок часу, збільшення обсягу продажів, підвищення фінансової стійкості підприємства, ефективність використання власних коштів, ділова репутація підприємства, максимальне використання виробничих потужностей підприємства (рис.2).

Позитивний приріст власного капіталу зумовлює зростання грошового потоку від фінансової діяльності, збільшення обсягів продажу призводить до росту операційного грошового потоку, підвищення фінансової стійкості свідчить про зміни у фінансовому грошовому потоці, а також про збалансованість вхідного та вихідного грошових потоків. Позитивний імідж і відмінна ділова репутація сприяють зростанню вхідного грошового потоку підприємства. Щодо збільшення потужностей, то цей чинник впливає на формування грошових потоків від всіх видів діяльності підприємства, і є критерієм максимізації його чистого грошового потоку.

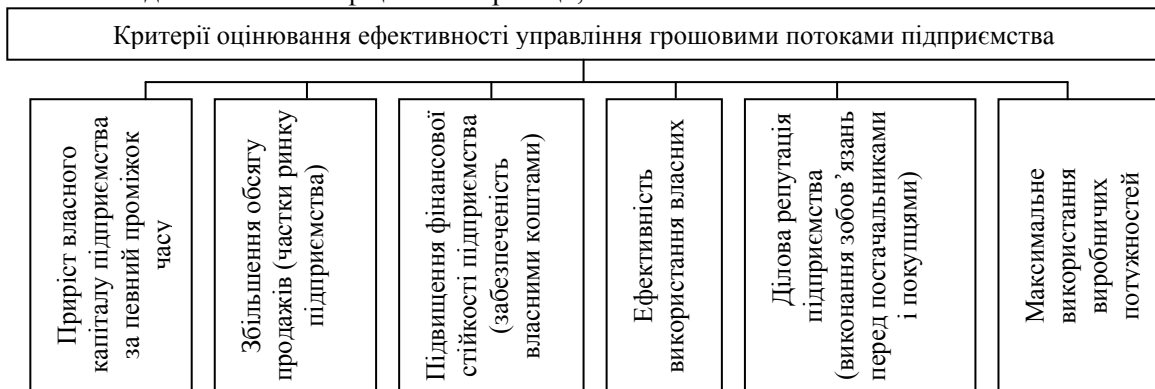

Рис. 2. Критерії оцінювання ефективності управління грошовими потоками підприємства*

* Розроблено на основі джерел [5, 8].

Аналітичний огляд літературних джерел з досліджуваної проблематики свідчить, що більшість науковців визначають грошовий потік як сукупність послідовно розподілених у часі подій, які пов'язані з відокремленим і логічно завершеним фактом зміни власника грошових коштів через виконання зобов'язань між економічними агентами [1]. Таке трактування дає змогу представити методіку аналізу руху грошових потоків, як багатокомпонентну модель. Отже, аналіз і оцінювання руху грошових потоків підприємства має містити такі елементи: вертикальний та горизонтальний аналіз руху грошових коштів; аналіз формування вхідного та вихідного грошових потоків; аналіз впливу факторів на формування чистого грошового потоку; коефіцієнтний аналіз, призначенням якого є дослідження грошових потоків щодо їхньої якості, ритмічності, ефективності та синхронності. Водночас, зважаючи на те, що ефективність

політики управління грошовими потоками суттєво впливає на виробничо-господарську діяльність підприємства та його фінансовий стан, зокрема ліквідність і платоспроможність, доцільно розширити межі аналізу руху грошових потоків суб'єкта господарювання.

Необхідно приділяти більшу увагу дослідженню показників ділової активності підприємства, визначенню тривалості фінансового циклу, коефіцієнта оборотності обігових коштів, визначенню тривалості періоду обороту кредиторської та дебіторської заборгованостей, їх співвідношення тощо, вивченню структури капіталу підприємства, його динаміки, а також обсягів надходження та видатків грошових коштів у розрізі видів діяльності та центрів відповідальності. Для оцінювання ефективності руху грошових потоків доцільно використовувати систему аналітичних показників стану грошового потоку підприємства (див. табл.1).

Система аналітичних показників оцінювання ефективності управління грошовими потоками підприємства*

Показники	Алгоритм розрахунку
I. Показники, що використовують для оцінки вхідного грошового потоку	
Рівень регулярності надходжень грошових коштів (Р _{рн})	$\frac{ВГПр}{ВГП}$, де ВГПр – регулярні вхідні грошові потоки, грн.; ВГП – загальний обсяг вхідного грошового потоку, грн.
Частота виникнення негативних відхилень у рівномірності вхідного грошового потоку від операційної діяльності (К _{вн})	$\frac{N_n}{n} \times 100$, де N _n – кількість періодів, протягом яких спостерігались негативні відхилення варіативного компонента вхідного грошового потоку від операційної діяльності; n – кількість періодів, що досліджувались.
Рівень дефіцитності вхідного грошового потоку від операційної діяльності (Р _{дгпо})	$\frac{ЗНКсер}{ВГПсер}$, де ЗНКсер – середньоденний обсяг затримки вхідного грошового потоку від операційної діяльності, грн.; ВГПсер – середньоденний обсяг вхідного грошового потоку від операційної діяльності, грн.
Середній період затримки вхідного грошового потоку від операційної діяльності (Т _{деф})	$\frac{N}{n}$, де N – період надходження затриманих платежів, дні; n – кількість днів у періоді, що досліджувався.
Коефіцієнт достатності вхідних грошових потоків (К _{дгк})	$\frac{ЗГК + ВГП}{ВГф + ВГв}$, де ЗГК – запас грошових коштів на момент оцінки, грн.; ВГП – вхідний грошовий потік за період оцінки, грн.; ВГф – фактичне витрачання грошових коштів за період оцінки, грн.; ВГв – відкладене витрачання грошових коштів на початок періоду оцінки, грн.
Коефіцієнт перспективного виконання зобов'язань (К _{пвбз})	$\frac{ГАп + ВГПо + ВГПи + ВГПф}{ТБЗ}$, де ГАп – грошові активи на початок планового періоду, грн.; ВГПо, ВГПи, ВГПф – плановий вхідний грошовий потік від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності, грн.; ТБЗ – термінові боргові зобов'язання в плановому періоді, грн.
II. Показники, що використовують для оцінювання вихідного грошового потоку підприємства	
Рівень покриття стабільного вихідного грошового потоку від операційної діяльності гарантованим вхідним грошовим потоком від операційної діяльності (Р _п)	$\frac{ГППО}{СВПО}$, де ГППО – гарантований мінімальний вхідний грошовий потік від операційної діяльності, грн.; СВПО – стабільний вихідний грошовий потік від операційної діяльності, грн.
Частота виникнення негативних відхилень у рівномірності вихідного грошового потоку від операційної діяльності (К _н)	$\frac{N_n}{n}$, де N _n – кількість періодів, протягом яких спостерігались негативні відхилення варіативного компонента вихідного грошового потоку від операційної діяльності; n – кількість періодів, що досліджувались.
III. Показники, що використовують для оцінювання чистого грошового потоку та дефіцитності грошових коштів підприємства	
Середньоденний обсяг дефіциту грошових коштів (ДГК)	$\frac{\sum_{i=1}^n ДГК_i}{n}$, де ДГК _i – обсяг дефіциту грошових коштів i-го дня; n – кількість днів у періоді
Рівень дефіцитності грошових потоків (Р _{деф})	$\frac{ДГК}{ПГПО}$, де ДГК – середньоденний обсяг дефіциту грошових потоків, грн.; ПГПО – середньоденний вхідний грошовий потік від операційної діяльності, грн.

Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку з позицій потреб у фінансуванні (КДчгп)	$\frac{\text{ЧГП}}{\text{ОБ} + \Delta\text{Зтм} + \text{Д}}$, де ЧГП – чистий грошовий потік, грн.; ОБ – сума виплат основного боргу за кредитами та займами, грн.; $\Delta\text{Зтм}$ – сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей в складі обігових активів, грн.; Д – обсяг виплати дивідендів, грн.
Рівень покриття прострочених зобов'язань чистим грошовим потоком (Рппз)	$\frac{\text{ЧГП}}{\text{ПЗ}} \times 100$, де ЧГП – чистий грошовий потік, грн.; ПЗ – прострочені зобов'язання підприємства, грн.

*Розроблено на основі джерел [3, 5, 10, 11].

Здійснення аналізу руху грошових потоків суб'єкта господарювання за запропонованою системою показників дає змогу встановити причини виникнення негативних тенденцій, диспропорцій та незбалансованості грошових надходжень і видатків, а відтак визначити «вузькі місця» щодо економічного розвитку підприємства на ринку.

Висновки. Отже, треба відзначити надзвичайну вагомість аналізу й оптимізації грошових потоків в сучасних умовах

Список літератури

1. Бланк І. О. Управління грошовими потоками [Текст] / І. А. Бланк. – К.: Ніка-Центр: Ельга – Н, 2002. – 736 с.
 2. Лігоненко Л. О., Ситник Г. В. Управління грошовими потоками / Л. О. Лігоненко, Г. В. Ситник – К: КНТЕУ, 2005. – 255 с.
 3. Надточій С. І. Коефіцієнтний аналіз грошових потоків підприємств в аспекті управління ними / С. І. Надточій // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. - № 7 – С. 8 – 12.
 4. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підручник / А.М. Поддєрьогін. - К. : КНЕУ, 2005. - 535 с.
 5. Єрмошкіна О. В. Управління фінансовими потоками промислових підприємств: теорія, практика, перспективи : монографія / О.В. Єрмошкіна; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Д. : Нац. гірн. ун-т, 2009. – 479 с.
 6. Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій: Монографія. – Львів: Каменяр, 2006. – 176с.

функціонування підприємств, оскільки ці процеси тісно пов'язані з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів підприємства та є невід'ємним елементом загальної системи управління підприємством, особливо в режимі реалізації заходів антикризової політики. Щодо перспектив подальших досліджень, то на сьогодні необхідно зосередити значну увагу на розвитку та дослідженні новітніх методів оптимізації грошових потоків, які передбачають використання елементів програмного забезпечення.

7. Барабаш Н. С., Никонович Н. О. Аналіз грошових потоків в системі фінансового менеджменту підприємства / Н. С. Барабаш, Н. О. Никонович // Вісник Хмельницького національного університету – 2010. – № 2 (2). – С. 164 – 167.
 8. Перловська Н. В. Моніторинг управління грошовими потоками підприємств: автореферат / Н. В. Перловська. – Д. 2008. – 23 с.
 9. Партин Г.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. 2-вид., перероб. і доп. / Г. О. Партин Н. Є. Селюченко. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2011. – 384 с.
 10. Ковальчук Г.В. Управління грошовими потоками торговельного підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.05. / Ковальчук Ганна Вікторівна; Київський національний торг.-екон.університет. – К., 2001. - 22 с.
 11. Ясишена В. В., Сисоєв І. М. Методика проведення аналізу грошових потоків підприємства. / В. В. Ясишена, І. М. Сисоєв // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 2(28). – С. 131 – 139.

Анотація

Галина Партын, Роксолана Задерецкая, Ирина Галечко

УПРАВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ И ОЦЕНКА ЕГО ЭФФЕКТИВНОСТИ

Исследованы теоретические аспекты и важность управления денежными потоками. Определено место оптимизации, как одного из эффективных методов управления денежными потоками. Подробно рассмотрены основные этапы оптимизации, современные методы ее осуществления. Выявлено влияние критериев оценки эффективности управления денежными потоками. На основе обзора литературных источников предложена система аналитических показателей оценки эффективности управления денежными потоками предприятия, намечены перспективные направления дальнейших исследований.

Ключевые слова: управление денежными потоками предприятия, оптимизация денежных потоков, критерии оценки эффективности управления денежными потоками предприятия, система аналитических показателей оценки эффективности управления денежными потоками предприятия.

Summary

Galyna Partyn, Roksolana Zaderetska, Iryna Galechko

CASH FLOW MANAGEMENT OF ENTERPRISE AND ITS PERFORMANCE EVALUATION

The theoretical aspects and the importance of cash flow management are investigational. The location of optimization is determined, is one of the most effective methods of cash flow management. Considered in detail the main stages of optimization, as well as modern methods of implementation. The influence of criteria for evaluating the effectiveness of the cash flow is educed. On the basis of review of literary sources, the svstem of analytcal indexes of evaluation of efficiency of cash flow management is offered, and also perspective directions of further researches re outlined.

Keywords: cash flow management, optimization of cash flows, the criteria for evaluating the effectiveness of cash flow management, system performance analysis evaluating the effectiveness of the cash flows of the enterprise.